

sklopa Kule”, autora Alana Brauna, prikazuje studiju idejnog rješenja za obnovu i prenamjenu zapuštenoga gospodarskog krila na sjevernoj strani kompleksa za potrebe Međunarodnoga sveučilišnog centra. Na osnovi prezentacije studije Uroš Desnica, Darko Babić, Marina Jurjević i Marijeta Rajković Iveta u *addendumu* teksta kroz sažete komentare daju određene prijedloge i sugestije za daljnje aktivnosti u razradi ovog koncepta. Na kraju drugog poglavlja, Tomislav Šola donosi prilog na engleskom jeziku pod naslovom “How to use cultural heritage for reconciliation”, koji je ujedno i posljednji referat u Zborniku. Na sažet i koncizan način upozorava na vezu između muzeološke prakse i teorije, ispreplićući ih s razmatranjima o miru, ratu, pohlepi, budućnosti, geopolitičkim interesima ... Konačno, postavlja ključno višeslojno pitanje o ulozi baštinskih institucija u “građenju mostova” između suprotstavljenih strana u najširem smislu.

Zaključno, autori priloga upiru prstom u specifičnosti, u konkretne i razrađene primjere, u mikrolokalitete. Na osnovi dugogodišnjih istraživanja, na temelju dugogodišnje prisutnosti na stvarnom terenu, izlaze iz svoga znanstvenog i stručnog habitusa kako bi identificirali resurse na kojima je moguće izgraditi buduće razvojne strategije. Vjerujem kako *Kula Jankovića* predstavlja pozitivan primjer u znanstvenoj publicistici i osobno se nadam kako će ga dionici kojima se indirektno obraća prepoznati te implementirati neke ponuđene koncepte, i konačno, da će projekt u skoroj budućnosti doista postati pokretač održivog razvoja Ravnih kotara.

Matija Dronjić

Tihana Rubić i Valentina Gulin Zrnić, ur.: *Vrtovi našega grada. Studije i zapisi o praksama urbanog vrtlarjenja*

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 2015., 232 str.

Moglo bi se reći da je ova knjiga i više nego nužna, te dobrodošla u hrvatskoj akademskoj zajednici i šire, s obzirom na to da se bavi izrazito zanimljivom i aktualnom temom svjetskih razmjera koja u sebi sadrži mnoštvo problematičnih podtema s kojima se čovječanstvo susreće posljednjih desetljeća. To su, prije svega, teme koje su okrupnjene ekološkom brigom i nastojanjima oko očuvanja planeta Zemlje u vidu raznih akcija, civilnih, lokalnih pa i nacionalnih pokreta, inicijativa i angažmana, primarno fokusiranih oko promjene svjetonazora suvremenog čovjeka zapretenog u mreže nelogičnih, ali dobro osmišljenih, marketinških strategija, koje se vezuju uz nabavu hrane za život. Sekundarno, ovakva nastojanja usmjerena su i

na praktično djelovanje u svakodnevnom životu u obliku konkretnih akcija unutar manjih, podjednako ruralnih i urbanih, zajednica.

Iz teme ekologije proizlazi i druga važna tema koju radovi u ovome zborniku otvaraju, a to je tema koja se bavi problematičnim aspektima proizvodnje i distribucije hrane. Naime, današnjica je prožeta strahom i nevjericom prema načinu uzgoja i tretmanu određenih namirnica od kojih se sastoji svakodnevna prehrana. Prakse urbanog vrtlarenja prema jednostavnom principu djelovanja skraćuju put namirnice “od polja do stola” te na taj način omogućuju osobnu kontrolu namirnice od strane suvremenog jelca.

Promišljanje praksi urbanog vrtlarenja zapravo započinje ili nastavlja (ovisno o kontekstu) i promišljanje suvremenog odnosa prema hrani i to ne samo pripadnika urbane zajednice nego i čovjeka općenito. Univerzalna potreba i želja za hranom i za brigom o hrani utkana je u svijest svakog čovjeka, potreba za hranom definirala je i usmjeravala načine proizvodnje i distribucije hrane kroz povijest sve do današnjih dana. Osvrnemo li se na istraživanja povijesti prehrambenih praksi, vidjet ćemo da je čovjek u svojoj prošlosti bio više gladan nego sit, da je povijest prehrambenih sustava i načina uzgoja više povijest namirivanja gladnih i potreba siromašnih, nego povijest obilja – izuzeci su povijesti posebnih kuhinja vezanih uz vladajuće i više klase i obitelji koje promatramo u posve drugačijem odnosu. Svaka povijest prehrane, odnosno nekoga prehrambenog sustava zrcali sliku određenog društva ili zajednice sa svim pripadajućim problemima. Ovaj zbornik, otvarajući temu promišljanja urbanog vrtlarenja, na neki način nastavlja pisati povijest prehrane, povijest prehrambenih sustava, povijest koja bilježi djelovanje šire zajednice koja u svakom trenu povijesti korespondira s aktualnim potrebama i problemima društva u cjelini. Stoga znanstveni doprinos ovog zbornika možemo sagledati ne samo u okviru etnologije svakodnevice i urbane antropologije nego i mnogih srodnih humanističkih i društvenih disciplina.

Ciljana skupina kojoj je zbornik namijenjen jest vrlo široka, u smislu da će glavna tema u fokusu radova u zborniku pronaći zainteresiranog pojedinca u raznim društvenim krugovima, akademskoj i stručnoj zajednici. Vrlo informativan i sadržajan uvodnik urednica Rubić i Gulin Zrnić slijede znanstveni i stručni radovi u kojima se opisuje današnje stanje urbanog vrtlarenja u Zagrebu (Toš, Dujmović, Dobrić, Gulin Zrnić, Biti i Blagaić Bergman, Jambrešić Kirin, Radovanović, Novak, Trajkov, Pavlović Lučić, Slavuj Borčić, Cvitanović, Lukić), Sloveniji (Gregorčič), Varaždinu (Hanžek), Rijeci (Butorac) i svijetu (Leboš). Jedan dio tekstova obrađuje problematiku nabave hrane u suvremenom trenutku i načine kojima diljem svijeta pojedinci, grupe i zajednice uspijevaju doskočiti masovnoj, industrijskoj proizvodnji namirnica koje su pritom tretirane raznim sredstvima koja

dugoročno ne utječu dobro na okoliš i na zdravlje ljudskog organizma (Janovski, Komazlić, Orlić). Posebnu grupu tekstova čini nekoliko eseja (Jambrešić Kirin, Maleković, Gulin Zrnić, Radovanović) te jedan znanstveni rad o umjetničkim praksama izvedbe lokalnih vrtova (Marjanić).

Iako međusobno različiti, tekstovi u zborniku predstavljaju i problematiziraju fenomen urbanog vrtlarenja, poput radova autora: Toš, Dujmović, Dobrić, te se međusobno nadopunjuju sa svim ostalim tekstovima, opisujući načine nastanka i opstanka urbanih vrtova u raznim gradovima Hrvatske i svijeta, podjednako se baveći i praktičnim problemima urbane agrikulture i promišljanjem tih praksi u cjelini. Posljednji dio zbornika u kojem je nekoliko eseja i znanstvena studija umjetničkih praksi izvedivosti gradskih vrtova svojevrstni je komentar na sukus prethodnih znanstvenih i stručnih tekstova koji se bave urbanim vrtlarenjem i prehrambenim praksama urbanog okruženja.

Kroz tekstove koji su međusobno raznolike analitičke i interpretacijske razine se, osim o nastanku i opstanku inicijativa urbanog vrtlarenja unutar gradova, problematizira odnos čovjeka spram prirode, odnos čovjeka prema hrani, proizvodnji hrane te njezinoj distribuciji. Autori tekstova su ljudi međusobno različitih profesija i interesa što pridonosi pogledu na spomenute teme iz raznih perspektiva pa se tako može čuti glas aktivista ekologa, zaljubljenika praktičara, etnologa, kulturnog antropologa, sociologa. Mogućnost progovaranja o problemima nastanka i opstanka urbanog vrtlarenja i sličnih inicijativa u hrvatskim gradovima, a osobito u Zagrebu, kojemu je posvećeno više tekstova, daje cjelovit pogled na fenomen gradskoga agrikulturnog pokreta. Problemi s kojima se inicijatori – znanstvenici, praktičari, amateri, vrtlari, aktivisti, entuzijasti i drugi susreću, upućuju na odnos gradske uprave i politike prema akcijama koje su vezane uz urbano vrtlarstvo. Naime, da ovakve inicijative zažive i opstanu potrebna je uspješna suradnja gradske uprave i lokalnih zajednica.

O praksama urbanog vrtlarenja i svakodnevice iz etnološke i kulturnoantropološke perspektive pisala je etnologinja Dunja Rihtman Auguštin u knjizi *Etnologija naše svakodnevice* (1988.). Spomenuta knjiga otvorila je u hrvatskoj etnološkoj i kulturnoantropološkoj znanosti neke nove rukavce znanstvenoistraživačkog interesa za promišljanjem svakodnevice općenito, urbane svakodnevice te, posljedično, i prakse urbanog vrtlarenja. Interes za urbanom antropologijom nastavlja se kroz rad etnologinje Valentine Gulin Zrnić te sporadično kroz radove drugih etnologa i kulturnih antropologa. O praksama urbanog vrtlarenja u Hrvatskoj dosad su uglavnom objavljivani radovi u okviru urbane sociologije, no ne i etnologije i kulturne antropologije.

Stoga je ovaj zbornik doista važan doprinos i hrvatskoj etnološkoj i

kulturnoantropološkoj zajednici jer prvi put okuplja radove s temom urbanog vrtlarenja i pritom suvereno korespondira sa srodnim znanstvenoistraživačkim temama i drugdje u svijetu. Kritičko promišljanje fenomena poput urbanog vrtlarstva omogućuje propitivanje i problematiziranje odnosa između proizvodnje, distribucije i konzumacije hrane u današnje vrijeme te omogućuje istraživanje jedne nove dimenzije društvenosti stanovnika gradova kao posljedicu nastanka urbanih vrtova. Nadam se da ovaj zbornik neće biti jedini te da na njemu interes za ovu temu nikako neće prestati. Smatram da se iz etnološke i kulturnoantropološke perspektive još mnogo toga o ovoj temi može reći te istraživanje urbanog vrtlarenja ne smatram završenim nego – upravo suprotno – tek započetim.

Melanija Belaj